

23.11.2010

Árvvus adnon Dásseválddi Presideanta, buorit guldaleaddjit,

Arvoisa Tasavallan Presidentti, hyvät kuulijat,

Suomi on saanut muodostettua ensimmäisen arktisen strategiansa virkatyönä. Strategiaa kehitetään edelleen arktisen neuvottelukunnan työssä. Suomen arktinen politiikka on luonnollisesti horisontaalista politiikkaa, johon vaikuttaa Suomen EU-jäsenyys ja EU:n oma arktinen politiikka, pohjoisen ulottuvuus ja lähialueyhteistyö. Suomen arktinen politiikka koostuu monista osasista. Myös alkuperäiskansojen osallisuus on turvattava horisontaalisesti arktisen politiikan ja sen elimien toiminnassa. Esimerkiksi Kanada on sitoutunut omassa arktisessa strategiassaan toimeenpanemaan YK:n julistuksen alkuperäiskansojen oikeuksista. Tämä olisi hyvä lähtökohta Suomellekin.

EU on sitoutunut dialogiin alkuperäiskansojen kanssa kuten myös pohjoisen ulottuvuuden yhteistyökin. Dialogi on vielä aloittamatta. Arktinen politiikka on alkuperäiskansoille hyvin tärkeää, koska erityisesti ilmastonmuutoksen johdosta arktisten toimijoiden päätökset koskettavat merkittäväällä tavalla alkuperäiskansoja. Tällä hetkellä EU:n arktinen politiikka on jäänyt tavoitteelliseksi ilman aitoa dialogia alkuperäiskansojen kanssa. Suomen, Ruotsin ja Norjan saamelaiskäräjien ja Venäjän saamelaisten yhteistyöelin, Saamelainen parlamentaarinen neuvosto, yrittää omalta osaltaan kehittää tilannetta ja se tulee laatimaan oman esityksensä EU:lle siitä miten dialogia alkuperäiskansojen kanssa tulisi käydä. Myöskään Suomi ei ole EU-politiikassaan huomionnut saamelaisia millään tavoin, eikä saamelaisia kuulla EU-päätöksenteossa millään tavoin. Se, että saamelaiskäräjiä ei kuulla saamelaisia koskevissa asioissa on vastoin paitsi Suomen perustuslaista johdettua saamelaiskäräjälakia, mutta myös YK:n alkuperäiskansajulistusta. Suomi voisi olla omassa toiminnassaan edelläkävijä ja järjestää alkuperäiskansojen ja EU-komission välille vuoropuhelua ja huomioida omassa EU-politiikassaan EU:n ainoan alkuperäiskansan tarpeita.

Alkuperäiskansa-, ympäristönsuojelu- ja ilmastonmuutoskysymykset ovat tärkeimpiä asioita, joihin Suomen arktisen politiikan ja siihen liittyvän toiminnan tulee nojata. Arktinen alue on osa maailman yhteistä perintöä, eikä sitä saa uhrata lyhytnäköisesti fossiilisten polttoaineiden kestävämmälle hyödyntämiselle alkuperäiskansojen alueella, kuten on käynyt paikoin Venäjällä. Suurin uhka arktisille alkuperäiskansoille ja heidän koko kulttuurinsa tulevaisuudelle on ilmastonmuutos ja heikko meriturvallisuus arktisella alueella. Öljyonnettomuudet voivat tuhota alkuperäiskansayhteisöjen elämän perustan, luonnon, useiksi vuosikymmeniksi vaikuttaen kulttuurin elinkeinoin, kieleen ja koko kulttuurin sosiaaliseen järjestelmään. Öljyonnettomuuksien ehkäisy ja torjunta on entistä tärkeämpää uusien merireittien avautuessa ja on ensimmäinen aito testi siitä, toimiiko Arktinen yhteistyö todellakin pystyen päättämään öljykuljetuksista sitovasti arktisella alueella.

Nykyisinkin ilmastonmuutoskysymykset ovat esillä Arktisen Neuvoston työssä, mutta esimerkiksi Barentsin alueen yhteistyössä ympäristökysymykset jäävät liikenne- ja teollisuushankkeiden varjoon. Biodiversiteettisopimuksen toimeenpano ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ovat arktisen alueen alkuperäiskansoille hyvin tärkeitä. Alkuperäiskansoille ilmastonmuutoksen torjuminen ja sen haittojen vähentäminen sekä oikeus puhtaaseen, alkuperäiseen luontoon on myös ihmis-oikeuskysymys. Arktisten alkuperäiskansojen elinkeinot perustuvat luonnonresursseille ja niiden

kestävälle hyödyntämiselle, ja jos luonnonresurssit katoavat tai ilmastonmuutos estää niiden hyödyntämisen, on alkuperäiskansakulttuuriin tulevaisuus vaarassa.

Arktinen Neuvosto on tehnyt hyvää työtä ympäristöasioissa, mutta ongelmana on ollut usein että päätöksiä ei ole toteutettu kansallisella tasolla ja päätökset ovat jääneet irrallisiksi ja vain tavoitteellisiksi. Arktista Neuvostoa voisikin kutsua kahden vuoden organisaatioksi, koska neuvoston linja muuttuu puheenjohtajamaan tavoitteiden myötä. Tämä hidastaa arktisen alueen hallinnon kehittymistä. Arktinen Neuvosto on toiminut jo 14 vuotta. Arktinen Neuvosto on keskustelu- ja yhteistyöfoorumi. Arktinen yhteistyö on profiloitunut järjestämällä erilaisia huippukokouksia, joista yhtä Suomikin suunnittelee järjestävänsä. Arktinen yhteistyö edellyttää pitkäjänteistä strukturoitua työtä sitovine päätöksineen, ei vain konferensseja ja keskusteluja. Arktinen alue kohtaa niin suuria haasteita lähitulevaisuudessa, että pelkät keskustelut eivät riitä. Arktinen neuvosto tarvitsee aitoa, sopimusperusteista sisältöä ja yhteistyöhön osallistuvien maiden ja tarkkailijoiden sitoutumista. Toivonkin, että Suomen aloite konferenssin järjestämisestä tuo tätä konkretiaa, eikä vain konferenssin julistuksia. Saamelaisen yhteistyöelin, Saamelainen parlamentaarinen neuvosto, osallistuu mielellään Suomen esittämän huippukokouksen valmisteluun ja on valmis tuomaan omat esityksensä siitä millaisen arktisen alueen tulevaisuuden ja hallinnon saamelaiset haluavat.

Arktinen alue herättää suurta kiinnostusta ilmastomuutoksesta johtuen. Mutta se tuo myös kielteisiä vaikutuksia ennen kaikkea alkuperäiskansoille. Uudet merireitit ja tutkimattomat luonnonresurssit kiinnostavat niin suuryrityksiä, kuin eteläisiä valtioitakin. Ilmastomuutoksen vaikutukset arktiseen alueeseen tuovat globaaleja vaikutuksia merenpinnan nousun myötä ja se, mitä ilmastonmuutospäätöksenteossa ja arktisella alueella tapahtuu koskettaa myös muita maailman alkuperäiskansoja arktisen alueen ulkopuolellakin. Ristiriitoja arktisella alueella on aiheuttanut EU:n päätös kieltää hyljekauppa ja EU:n kalastus arktisella alueella. Näitä ongelmia tulisi ratkoa Arktisessa Neuvostossa, ei yksipuolisilla EU:n päätöksillä.

Árvvus adnon Dásseválddi presideanta,

Saamelaisporonhoito tulee vaikeutumaan ilmastomuutoksen myötä, koska lumisuus tulee kasvamaan ja lumen jäätyminen voi estää poroja kaivamasta ravintoa lumen alta. Tämä voi johtaa koko poronhoitomallin muutokseen ja tätä kautta saamelaisen perinteisen tiedon ohenemiseen, saamen kielen aseman heikkenemiseen saamelaisyhteisön työkielenä ilman luontevaa toimintaympäristöä ja poronhoitotapojen katoamiseen. Tämä uhkakuva ei saa toteutua. Presidenttifoorumien teemana on suuntana pohjoinen. Pohjoisen suunta on tärkeä – se on meidän alkuperäiskansojen koti ja nautinta-alue. Valitettavasti, useilla yrittäjillä ja kehittäjillä suunta on todellakin kohti pohjoista. Useiden yrittäjien taloudellinen toimeliaisuus alkaa jo nyt uhata saamelaisporonhoidon tulevaisuutta ja kun kiinnostus arktiseen alueeseen kasvaa, myös haitat lisääntyvät. Pohjoisen rikkauksista halutaan oma osansa, kuten ennen vanhaan kultaryntäyksen aikaan, ilman huolenaihetta suunnitelmien ympäristö- ja kulttuurivaikutuksista. Vaikutukset voivat ulottua hyvinkin laajalle ja olisikin tärkeää, että hankkeita arvioitaessa noudatettaisiin ekosysteemilähestymistapaa. Tarvitsemme arktisessa neuvostossa ja kansallisestikin yhteiset periaatteet siitä, millaiset arktisen alueen hankkeet voivat olla ja millaisilla alueilla niitä voidaan hyväksyä sekä miten niiden kielteisiä kulttuuri- ja ympäristövaikutuksia voidaan estää ja haittoja minimoida.

Arktinen neuvosto on alueen pääasiallinen poliittinen toimija, ja sinne on pyrkimässä tarkkailijaksi niin EU, Kiina kuin Etelä-Koreakin. Arktisen alueen merkitys globaalisti on huomattava, mutta arktisen alueen hallintoa ei kehitä osallistujajoukon suuri laajentaminen. Alkuperäiskansat ovat hyvin huolissaan esimerkiksi Kiinan halukkuudesta tulla Arktisen neuvoston tarkkailijaksi. Kiina tuo rahaa ja valtaa, mutta huonoa mallia ihmisoikeuksissa. Arktisen alueen yhteistyön keskiössä ovat alkuperäiskansa- ja ympäristöasiat. Näiden asioiden saralla Kiinalla ei ole muita kun huonoja näyt-

töjä. Surullisin esimerkki on rauhan Nobel-palkinnon saajan Liu Xiaobon kohtelu. Tämän jos minä tulisi osoittaa, että Kiinalla ei ole asiaa arktiseen yhteistyöhön. Arktisen Neuvoston tarkkailijamäärää ei tule kasvattaa nykyisestä huomattavasti, ja tarkkailijoilla tulisi olla yhteys Arktiseen alueeseen, kuten esimerkiksi EU:n komissiolla on. Nykyisen Arktisen Neuvoston puheenjohtajan, Tanskan, tavoite on ollut ratkaista uusien tarkkailijoiden ottaminen neuvostoon. Arktisen neuvoston toiminta ei ole vielä niin tehokasta ja toimivaa, että sen olisi tarvetta laajentua. Olemassa oleva yhteistyö tulee järjestää tehokkaaksi ja toimivaksi. Pohjoisnavan mannerjalustamaiden irtiotto ja oman yhteistyöfoorumin muodostaminen voi tuoda ongelmia pitkällä tähtäimellä arktiselle yhteistyölle jakaen Arktista neuvostoa pieniin ja suuriin maihin, vähän niin kuin nyt on tapahtumassa EU:ssa. Esimerkiksi Kanada on omassa arktisessa strategiassaan ilmoittanut kehittävänsä mannerjalustamaiden yhteistyötä entisestään ja Suomenkin on vakavasti pohdittava miten tähän haasteeseen on vastattava.

Saamelaiset ovat yhteisrintamana päättäneet tukea Suomen esitystä perustaa arktinen informaatiokeskus Rovaniemelle. Tukemme ei ole kuitenkaan varauksetonta, vaan saamelaiset edellyttävät, että keskukselle muodostuu aitoja tehtäviä ja yhtenä tehtävänä olisi dialogin käyminen arktisen alkuperäiskansojen ja EU komission välillä. Saamelaiset ovat valmiita tarjoamaan apua informaatiokeskuksen tehtävien suunnittelussa ja sen edistämisessä. Apuamme varmasti tarvitaan, koska Suomi tarvitsee erityisperustelut miksi arktinen informaatiokeskus tulisi perustaa juuri Suomeen. EU:n ainoan alkuperäiskansan tuki on varmasti yksi hyvä erityisperuste informaatiokeskuksen tueksi.

Arvoisa Tasavallan Presidentti,

Haluan kiittää Teitä erityisesti kun olette ottaneet presidenttifoorumin aiheeksi arktisen alueen. Tarvitsemme sekä Suomessa että kansainvälisellä tasolla lisää keskustelua arktisesta alueesta ja sen hallinnon kehittymisestä. Tarvitsemme omalta osaltamme arvokeskustelua siitä, millaisen arktisen alueen haluamme, miten paljon olemme valmiit resursoimaan tavoitteemme toteutumiseksi ja millaisia päätöksiä arktisen alueen tulevaisuuden turvaaminen alkuperäiskansoille ja alueen asukkaille vaatii EU:n ja Suomen tasolla. Suomen on huolehdittava siitä, että Suomen sisä- ja ulkopoliittikka ovat linjassa arktisen yhteistyön tavoitteiden kanssa.

Ja lopuksi, Arvoisa Tasavallan Presidentti,

Minulla on ilo kertoa, että pohjoismaisen saamelaissopimuksen jatkoneuvottelut on päätetty aloittaa sopimusvaltioiden ja saamelaiskäräjien kesken. Saamelaissopimus on osa Suomen arktista politiikkaa ja jos neuvottelut onnistuvat, niin se on kansainvälinen ja historiallinen esimerkki myös muille Arktisen alueen valtioille, joiden alueilla on alkuperäiskansoja, joiden asuma-alueet ylittävät valtakunnan rajat. Arktisen alueen haasteet tulevat tuomaan hyvin suuria mullistuksia arktisen alueen talouteen, ympäristöön ja elinmahdollisuuksiin. Nyt on Suomenkin korkea aika saada kansainväliset sopimusvelvoitteensa hoidettua, jotta voimme yhdessä alkaa kehittää arktista aluetta kulttuurisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla.

Árvvus adnon Dásseválddi Presideanta, buorit guldaleaddjit, giitu beroštumis.

Arvoisa Tasavallan Presidentti, hyvät kuulijat, kiitos mielenkiinnosta.

Klemetti Näkkäläjärvi

Suomen saamelaiskäräjien puheenjohtaja

Saamelaisten edustaja arktisten parlamentaarikkojen pysyvässä komiteassa

Arktisen neuvottelukunnan jäsen